

K rozdílnému vnímání fašismu a komunismu

*Pokus o malé doplnění zveřejněné diplomové práce Jaromíra Slánského,
především kapitoly 4.5*

Kromě skutečně masové participace našeho obyvatelstva na komunistické moci v letech 1948 – 1989 (ať už aktivním členstvím, tichou podporou či dokonce jen pasivní rezistencí) bych viděl ještě jednu závažnou skupinu aspektů, **proč je fašismus** (resp. nacismus) **a komunismus vnímán naší (a nejenom naší!) společností velmi rozdílně**.

Jednoznačně negativní nahlížení na fašismus je bezesporu ovlivněno i tím, že rozpoutal nejničivější válku v dějinách a utrpěl v ní zdrcující porážku. **Způsobené škody tedy byly velmi výrazně viditelné** a jejich dozvuky jsou patrné dokonce ještě po více než 60 letech (jen pro ilustraci: stačí se v Berlíně rozhlédnout, jak nepřirozeným dojmem dodnes působí centrum města).

Naopak, v téže válce alespoň *zdánlivě* zvítězil komunistický systém, i když toto zdání je do určité míry dáno jeho vlastní interpretací dějin. Skutečně výrazný (ne-li nejvýraznější) podíl sovětského režimu (potažmo stalinské diktatury) na porážce fašismu však z dějin opravdu vymazat nelze, to by bylo překrucováním na opačnou stranu. Zjednodušeně tedy mohl být a skutečně byl komunistický řád **vnímán jako vítězný**. Vítězný dokonce ještě v období studené války, kdy minimálně v kosmickém soupeření po nějaký čas opravdu vedl. Opět, stejně jako ve válce, bez ohledu na oběti a na nezacelitelné rány celé společnosti.

Ještě jinak: že byl Hitler válečným zločincem, je naprosto jednoznačné. Stalina však za válečného zločince nikdy nikdo neprohlásil. Jedině za zločince proti lidskosti, ale to až s náležitým zpožděním a odstupem.

Není tedy divu, že v podvědomí těch, kdo mají tendenci vykládat složité historické vazby zjednodušeně jako *boj dobra proti zlu*, figuruje komunismus *jakoby* na straně „dobra“ či alespoň menšího zla. Nebo trochu drsnějšími slovy: máme-li z těch dvou vybrat jen jednoho k odstřelení, pak odstrelíme *vždy* fašismus. Učiníme tak téměř všichni, dokonce včetně přesvědčených antikomunistů – snad jen kromě neofašistické mládeže, které naštěstí není příliš mnoho.

Popsaná skutečnost souvisí i s typicky českým „odezdikezdismem“: již z dob Habsburků jsme se naučili uvažovat v relacích *bud' – a nebo*. Tedy lepší rudé zlo než hnědé. V souvislosti se sovětskou okupací jsem se kdysi setkal se zajímavým názorem: „Alespoň jsou to Slovani a nenutí nás mluvit německy.“

Vraťme se ještě ke škodám způsobeným oběma systémy. Zatímco škody fašismu byly do očí bijící (alespoň po jeho porážce), pak komunismus nikdy k ničemu podobnému nenechal dojít. Naopak, zkolaboval ve stádiu slušně kamuflované pseudo-prosperity, latentně obsahující prosperitu skutečnou. Po neúspěchu reformních snah šedesátých let vsadil staronový režim do jisté míry na konzumní způsob života a celkem uspěl – a to bylo i příčinou, proč se udržel tak dlouho. Po listopadu 1989 stačilo jen věci jinak uchopit, ale základ tu byl. A tak mohlo dojít mj. k tomu, že z řady komunistických funkcionářů a příslušníků doprovodného aparátu (jako StB) se přes noc stali úspěšní podnikatelé.

Nakonec ani dnešní komunisté, pokud je mi známo, se nerekrutují z řad proletariátu, jak by odpovídalo původní marxistické myšlence. Většinou jsou to lidé, kteří si žijí dobře.

Otevírá se tím znovu otázka, zda krach systému byl skutečně krachem.

Nakonec v souvislosti s rozdílným vnímáním fašismu a komunismu ještě jedna trochu odlehčující, ale výmluvná drobnost. Stálo by za studii spíš psychologickou než politologickou, jak se z termínu *bolševik*, původně neutrálního ruského označení většiny, stal v našem prostředí výraz pejorativní. Zmapovat tento proces by určitě bylo zajímavé. Ale čistě emocionálně: například slovo *esesák* nahání à priori hrůzu. Již o něco méně další druhotná nadávka, *estébák*. Zatímco *bolševik* v nás vyvolá některý ze škály pocitů od vzteku přes pohrdání (to asi nejčastěji) až po sarkastický smích – ale hrůzu obvykle ne. Což by ovšem už bylo téma na jinou diplomovou práci.

Jiří Slouka